

Domagoj Vidović
Zažapska onomastika

Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2014., 394 str.

Svakomu čitatelju, pa i onomu koji o onomastici ne zna mnogo, samo jedan pogled na naslove dojmljivoga znanstvenog opusa Domagoja Vidovića (od diplomskog rada naslovljenoga *Nacrt za vidonjsku antroponimiju i toponimiju* (2004.), preko mnogobrojnih znanstvenih i popularno-znanstvenih radova, do čak dviju knjiga onomastičke tematike objavljenih 2014. godine) bio bi dovoljan da prepozna s kolikim entuzijazmom taj autor pristupa imenskoj građi, posebice onoj vezanoj uza svoj zavičaj, Zažablje.

Rezultati autorovih višegodišnjih terenskih i arhivskih istraživanja predstavljani su i objedinjeni u disertaciji naslovljenoj *Antroponimija i toponimija Zažablja*. Dorađen u metodološkome smislu te proširen novim sadržajima i novim spoznajama, taj je rad 2014. objavljen u obliku monografije *Zažapska onomastika* u biblioteci *Prinosi hrvatskomu jezikoslovlju* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Knjiga je podijeljena na sedam poglavlja: 1. Uvod (3–27), 2. Dijalektološki opis zažapskih mjesnih govora (28–52), 3. Zažapska antroponimija (53–168), 4. Zažapska toponimija (169–313), 5. Zaključak (314–316), 6. Prilozi (317–378), 7. Literatura (379–394).

Ističući cilj svojega rada (rasvjetljavanje jezične i jezičnopovijesne slike obrađenoga područja na temelju antroponomastičke i toponomastičke analize te utvrđivanje smjerova migracija mjesnoga stanovništva), autor upozorava na izostanak sustavnih onomastičkih istraživanja na području Zažablja. U prvome potpoglavlju *Uvoda* predstavljani su i objašnjeni metodološki postupci primijenjeni najprije u istraživanju, a zatim i u strukturiranju ove knjige. Građa, antroponimijska i toponimijska, prikupljena je terenskim i arhivskim istraživanjem. Modeli njezine obrade, klasifikacije i analize, preuzeti od onomastičarâ čiji radovi čine teorijsku podlogu, (na)do(g)rađeni su i prilagođeni, a aspekte i kriterije koje će uzeti u obzir pri analizi različitih tipova građe autor predstavlja skicirajući strukturu rada. Čitateljevu razumijevanju onimijaskoga sustava u vremenskome i prostornome kontekstu doprinose ostala potpoglavlja *Uvoda*. Autor najprije u tekstu sažeto prikazuje zemljopisni položaj i utvrđuje granice Zažablja, prilažući pritom popis naselja, s pripadajućim zaseocima, koja područje obuhvaća, no čitate-

lja bi mogao zbuniti priloženi zemljovid koji, bez ucrtane granice, prikazuje područje mnogo šire od onoga opisanoga. Slijedi povijesni pregled, u kojemu se, uz dokaze kontinuiteta naseljenosti, prikazuju političke mijene na navedenome području te njihove posljedice. Na povijesni pregled nadovezuje se osvrt na demografske prilike u Zažablju (s pomoću kojih je moguće pratiti kretanje broja stanovništva te promjene u strukturi stanovništva prema nacionalnome, vjerskome, jezičnome kriteriju i sl.).

Naslov je drugoga poglavlja *Dijalektološki opis zažapskih mjesnih govora*. Zažapski mjesni govori pripadaju istočnohercegovačkomu štokavskom dijalektu, a međusobno se razlikuju zbog zemljopisnih i političkih razloga (položaja mjesta u odnosu na goru Žabu, odnosno pripadnosti različitim državnim tvorevinama). U potpoglavlju *Naglasni sustav* Vidović opisuje te novoštokavske sustave (za koje je specifična retrakcija naglasaka, čak i u najnovijim posuđenicama, i beziznimno čuvanje zanaglasnih duljina), a koristeći se brojnim primjerima apelativa i imena ističe razlikovnu ulogu naglasaka. Ovo djelo ukorak prati suvremene akcentološke opise, što dokazuju i mnogobrojni primjeri imenica, pridjeva i glagola, klasificirani ovisno o pripadnosti naglasnoj paradigmi, pri čemu su posebno zanimljive bilješke u kojima autor katkad uspoređuje naglasne sustave pojedinih govora ističući razlike uvjetovane paradigmatskim ujednačivanjem te ističe potvrđenost određenih akcentatskih pojava samo među muškim ispitanicima. Prema nekim akcentološkim kriterijima zažapske govore autor načelno dijeli na dalmatinske i hercegovačke, iako ne navodi koji konkretni punktovi pripadaju kojemu tipu, što bi bilo korisno. U govorima koji pripadaju dalmatinskomu dijelu Zažablja sačuvan je (ako je suditi prema primjerima) kratki naglasak na prvome slogu (*Drăgojević*), dok je u hercegovačkim zažapskim govorima potvrđen dugosilazni naglasak (*Jânković*). Ista podjela vrijedila bi i ako se kao kriterij uzme naglasak dvosložnih imena tvorenih sufiksom *-ko*: u dalmatinskome dijelu Zažablja dominira tip *Stânko – Stânkē*, a u hercegovačkome *Stânko – Stânka*. Uz tu, autor ističe i druge razlike među mjesnim govorima, tumačeći ih uglavnom geografskim razlozima (pa i prometnim vezama), ali donosi i mnogo primjera, ponajprije onimij-skih, u kojima se zrcali i narodnosno uvjetovana razlika u naglasnim sustavima. U drugim potpoglavljima istaknute su najvažnije i najzanimljivije značajke vezane uz različite jezične razine te su oprimjerene mnogim apelativima i onimima potvrđenima na terenu. Tako su na fonološkoj razini potvrđeni specifični dvosložni jat, učestalost ikavizama u blizini mora, hiperijekavizmi, dva nova fonema nastala 3. jotacijom (*ś, ź*), treća jotacija labijala suprotstavljena izostanku druge jotacije labijala (*pljěsma*¹, ali *zâgrabjena*), sudbina fonema *h* (čestoga i u funkciji prote-

¹ Autor foneme /ž/, /z/, /x/, /l/, /ń/ ne transkribira uobičajenim dijalektološkim znakovima, već ih dosljedno bilježi grafemima standardnoga hrvatskog jezika: *dž, đ, h, lj, nj*.

ze), očuvanost fonema *z* itd. Toponimijska građa autora je potaknula na zanimljive pretpostavke o razvoju općeslavenskoga šva, kao i o širem prostiranju skupova šć i čr. U prikazu morfologije izdvojeni su mnogi primjeri konzervativnih značajki, posebno među imenicama (najčešćoj kategoriji među onimima), kao i popis etnika i ktetika, uz koji je priložen komentar o njihovoj tvorbi. U potpoglavlju posvećenu leksičkomu raslojavanju autor se koristi bogatim fondom prikupljenih posuđenica kako bi protumačio kontekst njihova integriranja u sustav. Prije spomenuta podjela zažapskih govora na dalmatinske i hercegovačke praktična je i u leksičkoj analizi, posebno uspoređuje li se udio mletačkoga i turskoga sloja u svakoj skupini, odnosno uzme li se u obzir čuvanje arhaičnih slavenskih riječi, specifično samo za hercegovački dio Zažablja. U potpoglavlju *Predmigracijska dijalektološka slika istočnoga dijela Neretvanske krajine i jugistočne Hercegovine* autor primjerima prikupljenim vlastitim istraživanjem i proučavanjem toponimije i povijesnih dokumenata potkrepljuje pretpostavke pri rekonstrukciji predmigracijskoga stanja koje su iznijeli Ivić i Brozović. U posljednjemu potpoglavlju, naslovljenome *Opći dijalektološki osvrt*, autor naglašava izrazitu dijalektološku raznolikost na području jugoistočne Hercegovine i Neretvanske krajine, izdvajajući značajne izoglose iz sinkronijske i diakronijske perspektive. Obrađeno područje na temelju potvrđenih značajki smješta u konzervativniji podsustav zapadnoštokavskoga narječja. Na temelju povijesnih vrela te toponimije zaključuje da je riječ o iskonski ikavskome, naknadno migracijama pojekavljenome području, koje je zadržalo neke konzervativnije značajke. Uz opis donesen u ovome poglavlju, ističem da o zanimljivosti područja doline Neretve iz dijalektološke perspektive svjedoče odluka Ministarstva kulture RH da se govor Vidonja zaštiti kao nematerijalno kulturno dobro, kao i doktorski rad Perine Vukše Nahod “Fonologija i morfologija mjesnih govora slivanjskoga područja”, u kojemu je upravo s dijalektološkoga gledišta vrlo detaljno opisan dio govora susjednoga područja.

Sljedeća su dva poglavlja (3. *Zažapska antroponimija* i 4. *Zažapska toponimija*) osovina ove knjige.

Poglavljem *Zažapska antroponimija* objedinjena je obrada osobnih imena, obiteljskih nadimaka te prezimenâ koje je autor istraživanjem prikupio.

Prvo potpoglavlje posvećeno je razvoju imenske formule na povijesnome području Trebinjsko-mrkanske biskupije, koji autor opisuje i vremenski uokviruje u uvodnome komentaru. Saznajemo da su osobna imena zabilježena u povijesnim vrelima iz 12. stoljeća, dvoimenske formule smješta u 13. stoljeće, a poprezimenjavanje pridjevaka u 14. stoljeće; unatoč tomu, razvoj se imenske formule u kontinuitetu može pratiti tek od 18. stoljeća, kada se počinju voditi matične knjige. U drugome dijelu potpoglavlja autor nabroja neke pridjevke koji su se održali od srednjovjekovlja do upisa u matice, tj. koji su preživjeli osmanlijsku okupaci-

ju, a također ističe da je na temelju uvida u matice jasno kako nisu svi stanovnici doseljeni u Zažablje u 17. i 18. stoljeću imali prezimena.

Naslov drugoga potpoglavlja sugerira da autor u njemu prati povijesni razvoj fonda osobnih imena na povijesnome području Trebinjsko-mrkanske biskupije. U prvome potpoglavlju fond imena dijakronijski je podijeljen na tri temeljna razdoblja, koja su najprije vremenski uokvirena, a zatim su sažeto prikazane njihove osnovne značajke. Svako od razdoblja detaljnije je i preciznije opisano u trima potpoglavljima koja slijede. Prvo razdoblje obuhvaća vrijeme od doseljenja do početka 17. stoljeća. Njime su dominirala hrvatska narodna imena, koja autor detaljnije grupira na profilaktička (npr. *Vuk, Grubiša, Grdan*), složena (među kojima su najčešća ona tvorena osnovama *-mir* i *-slav* (npr. *Trpimir, Domagoj, Tugomir, Milorad*)) i ona izvedena od složenih (npr. *Boško, Gojko, Tvrtko*), a ističe i ona tvorena prefiksalsnom tvorbom (npr. *Nemanja, Obrad, Ostoja*), odnosno nadimačkoga postanja (npr. *Hrnjak, Novak*). Upotpunjivanju slike o fondu imena u tome razdoblju doprinose popis kršćanskih imena, oblikovan prema kronološkome slijedu njihova pojavljivanja u zapisima, iz kojega je jasno da su u tome razdoblju bila malobrojna, kao i popis stranih osobnih imena nekršćanskoga podrijetla (*Burmaz, Džono, Ružo* i sl.). U drugome razdoblju, koje traje od početka 17. stoljeća do 1918. godine, prevladavaju, u skladu s uputama Tridentskoga koncila, kršćanska imena. Analizom povijesnih okolnosti autor zaključuje da su se odluke Tridentskoga koncila počele primjenjivati razmjerno kasno, posljedica čega jest bolja sačuvanost narodnih imena nego na drugim područjima, što se zrcali i u prezimenskome fondu. U nastavku autor donosi statističke podatke o udjelu imenâ različita podrijetla u oskudnome fondu od 30-ak muških i 30-ak ženskih imena, a vrlo je zanimljivo zapažanje o utjecaju Crkve na nadijevanje imena (s obzirom na to da su župnici narodna često preinačivali u kršćanska (npr. *Vuk* u *Luka, Miloslav* u *Mihovil* itd.)). Slijede tablice koje sadržavaju popis najčešćih muških, odnosno ženskih imena u župama Gradac i Vidonje sredinom 17. stoljeća, kao i podatke o njihovom udjelu u ukupnome imeniku, a praćene su zanimljivim komentarima (npr. o razlozima većega udjela ženskih narodnih imena u Vidonjama). U kontekstu posebnosti hercegovačkoga osobnoimenskog fonda posebnu pozornost treba posvetiti tekstu potpoglavlja koji slijedi. U njemu autor navodi rijetka osobna imena među katolicima (npr. *Lazar, Mihajlo, Sava*), objašnjava izostanak ili rijetkost određenih svetačkih imena (npr. *Frano* ili *Antun*), donosi primjere imena svetaca kršćanskoga istoka te u izvršnoj analizi sa sociolingvističkoga stajališta tumači podrijetlo osobnoga imena *Jovan*, ističući nužnost uzimanja u obzir mjesta na kojemu je određen antroponim potvrđen pri određivanju njegova podrijetla. Za treće razdoblje (poslije 1918. godine) specifično je najprije proširenje imenskoga fonda pod utjecajem srpskoga antroponimijskog sustava te zamjena temeljnih imena pokraćenima i izvedenima (npr. *Pero, Andro*), a

nakon 2. svjetskoga rata uvođenje pomodnih (posebno ženskih) imena (npr. *Antonio, Marina, Mateo*), proširivanje fonda dvorječnim imenima (npr. *Karmela Maja, Stojan Anđelko*) i imenima u kojima se odražavaju značajke mjesnih govora (npr. *Neđeljka, Šćepan*) te revitalizacija narodnih imena hrvatskih vladara (npr. *Krešimir, Tomislav*). Poslije Domovinskoga rata smanjuje se udio narodnih imena i kršćanskih imena zajedničkih katolicima i pravoslavicima. Potpotpoglavlje autor zaključuje tablicama s podacima o najbrojnijim osobnim imenima krštenika i krštenica za župe Gradac i Vidonje te komentarima kojima ih interpretira. Peto potpotpoglavlje posvećeno je tvorbno-motivacijskoj klasifikaciji suvremenih osobnih imena: zasebno za muška, odnosno za ženska imena donesen je abecedni popis imena podijeljenih na temeljna, pokraćena, izvedena, složena i ona hipokoristična nastala promjenom naglaska. Unutar tih skupina katkad su provedene još preciznije podjele – tako se temeljna i pokraćena imena dijele prema podrijetlu na kršćanska i narodna, u popisu ženskih imena izdvajaju se i ona nastala mocijskom tvorbom, a izvedena imena grupirana su prema sufiksima uporabom kojih su nastala.

U trećemu potpoglavlju opisan je, kako sugerira i naslov, razvoj zažapskih prezimena. Njegov prvi dio donosi podatke o podrijetlu stanovništva. Na komentare o tome koji su rodovi spomenuti na području srednjovjekovne župe Žapsko, odnosno koji su do danas opstali u Zažablju, autor nadovezuje podatke o rodovima koji su živjeli tijekom osmanlijskih okupacija, o obiteljima koje su izumrle itd. Podjela na dalmatinski i hercegovački dio Zažablja proteže se i kroz ovo poglavlje pa se, posebice prateći niz rodova koje autor za određena područja donosi, mogu izvesti i sljedeći zaključci: većina današnjih stanovnika dalmatinskoga dijela Zažablja potječe iz istočne Hercegovine (iz hercegovačkoga dijela Zažablja i Popova), dok starije stanovništvo hercegovačkoga dijela Zažablja potječe uglavnom iz Popova, rjeđe s Pelješca i iz Dubrovačkoga primorja, a od 19. stoljeća i iz Dubrava, Hrasna ili iz zapadne Hercegovine. Smatrajući Popovo, Zažablje, Dubrave i Dubrovačko primorje jedinstvenim povijesnim prostorom, autor stanovništvo u međuriječju Neretve i Rijeke dubrovačke određuje kao starosjedilačko, problematizirajući pritom neke teze o crnogorskom podrijetlu. Na kraju potpotpoglavlja predstavljena su i „endemska“ prezimena (čiji je broj nositelja izvan područja zanemariv) iz sinkronijske i dijakronijske perspektive. Slijedi, u zasebnome potpotpoglavlju, analiza povijesnih potvrda prezimena koja su nosili pripadnici zažapskih rodova koji su u kontinuitetu naseljavali Zažablje, rodova koji su od njih potekli te najstarijih izumrlih rodova koji se spominju u maticama. Treće potpotpoglavlje posvećeno je tvorbno-motivacijskoj klasifikaciji prezimena. U uvodnome komentaru sažeto je objašnjen udio različitih tvorbenih obrazaca (59% prezimena tvoreno je sufiksacijom, a 40% transonimizacijom) te su istaknuti slojevi koji zrcale jezične dodire, što su podatci posebno korisni za uspo-

redbu s prezimenskim sustavima na drugim hrvatskim područjima. U nastavku je predstavljen abecedni popis prezimena primarno podijeljenih prema načinu tvorbe, a unutar tih skupina katkad i preciznije (prema sufiksu ili prema motivaciji). U potpoglavljju rezerviranu za motivacijsku klasifikaciju prezimena primijenjeni su kriteriji koji se razlikuju od onih predstavljenih u prethodnome dijelu, ali odgovaraju onima uobičajenima u hrvatskoj onomastici. Iz uvodnoga komentara saznajemo da je 55% obrađenih prezimena motivirano osobnim imenima, a posebnomu se osvrtu na tipove osobnih imena kojima su motivirana i udjelu autor posvećuje u nastavku. Nadimcima je motivirano 32% imena, nazivima zanimanja 7%, a etnikom ili etnonimom 4%. Iza abecednoga popisa uklopljenoga u klasifikaciju slijede grafikoni, koji pomažu pri vizualnoj interpretaciji građe.

U sljedećemu, četvrtome potpoglavljju, analizirani su obiteljski nadimci, antroponimijska kategorija koja je vrlo česta u Zažablju, no ne toliko važna za identifikaciju koliko na nekim drugim hrvatskim područjima. Autor u uvodu potpoglavlja objašnjava da je za identifikaciju često bilo dovoljno znati iz kojega je zaseoka rod, a nadimci bi se množili njihovim grananjem. Zanimljive su crtice o razvoju nadimaka u prezimena, kao i o mijenjanju prezimena zbog sramote ili prosvjeda. Za onomastičku obradu specifična tvorbeno-motivacijska klasifikacija donesena je i ovdje. Za obiteljske nadimke također vrijedi da su najčešće tvoreni sufiksacijom i transonimizacijom, a posebna se pozornost posvećuje i onima nastalima promjenom naglaska. Istaknuti su slabo plodni sufiksi, sufiksi stranoga podrijetla, elementi jezičnih dodira koji se zrcale u građi te dio njihova podrijetla. Obrada je istovjetna onoj iz prethodnoga potpoglavlja, dakle najprije su obiteljski nadimci popisani abecedno u skupinama oblikovanima prema načinu tvorbe, a detaljnija klasifikacija (temeljena na motivaciji) dolazi u podskupinama. U motivacijskoj klasifikaciji, predstavljenju u sljedećemu potpoglavljju, autor primjere razvrstava u skupine koje ponešto odudaraju (svojim opsegom i razgraničenjem) od onih predstavljenih u većini hrvatskih onomastičkih radova. Boljemu shvaćanju građe svakako doprinosi i grafički prikaz donesen na samome kraju potpoglavlja.

Peto potpoglavlje, naslovljeno *Odrazi antroponima u povijesnoj toponimiji*, u kojemu autor navodi neke primjere romansko-hrvatskih jezičnih dodira te izdvaja ojkonime motivirane imenima svetaca, odnosno one starije motivirane starim osobnim nekršćanskim imenima, čitatelja približava drugoj većoj cjelini središnjega dijela knjige, posvećenoj zažapskoj toponimiji.

Četvrto poglavlje, *Zažapska toponimija*, započeto je potpoglavljem kojim je opisano povijesno prostiranje Zažablja. Izdvajajući podatke iz povijesnih vrela te donoseći popratne sljedove zemljovida, autor ilustrira postupno sužavanje toga područja tijekom vremena. Situiraajući ga u povijesni, politički i religijski kontekst, podsjeća na rascjepkanost područja između različitih državnih tvorevina i (nad)biskupija od nekada do danas.

Drugo potpoglavlje naslovljeno je *Zažapska naselja – razmještaj i povijesni razvoj*. Uvodni dio toga dijela temelji se na motivacijskoj analizi 133 zažapskih ojkonima popisanih abecednim redom, pri čemu je donesen i izvod. Najviše je zažapskih ojkonima motivirano antroponomom (npr. *Borut, Ilino Polje, Vidonje, Crnčevići, Dangube, Goračići, Obšivačeva Glavica*); ljudsko se djelovanje zrcali primjerice u ojkonimima *Kljetine, Krčevine, Mlinište, Oborine* itd. Zemljopisni nazivi odražavaju se u ojkonimima *Glavice, Kosa, Rudine*, a svojstvima tla uvjetovani su npr. ojkonimi *Kamenita Kosa, Prašna Glavica*. Neki su toponimi motivirani nazivima biljaka (npr. *Dračevice, Dubravica, Smokvetine*), a neki nazivima životinja i životinjskih staništa (npr. *Čukova Greda, Mečinak*). Važno je istaknuti i da je u dalmatinskome dijelu Zažablja potvrđena pojava višeimenosti, čak i u ojkonimiji (pa se npr. naselje *Visoka Glavica* nazivalo *Volajac, Volujski Prodo*). Slijedi šest potpoglavlja kojima autor sva zažapska naselja (i odgovarajuće ojkonime) grupira oko šest važnijih naselja (*Dobranja, Glušci, Gradca, Hutova, Neuma, Vidonja*), opisujući pritom na što se u širem smislu odnose, ističući nekadašnje i današnje prostiranje i administrativnu pripadnost, nabrajajući imena dijelova naselja ili zaselaka, navodeći podatke o njihovom prvom spomenu, o arheološkim nalazištima, ulozi i značenju među stanovništvom, a dodaje i tvorbeno-motivacijsku analizu te podatke o zapisima na povijesnim zemljovidima.

Treće potpoglavlje obuhvaća semantičko-motivacijsku klasifikaciju toponima. U uvodnome dijelu autor skicira svoju ustaljenu metodologiju obrade, navodi skupine u koje će toponime podijeliti te donosi popis kratica kojima označava kojemu naselju (ili području) administrativno pripada toponim. Upozorava i na važne opće spoznaje koje pri analizi treba imati na umu (primjerice o značenju naziva boja ovisno o tipu objekta koji se imenuje, o neprozirnosti apelativa kojima su toponimi motivirani u sinkronijskome stanju te o motivaciji toponima razlikovnom, a ne osnovnom značajkom). Slijedeći metodologiju primijenjenu u klasifikaciji ojkonima, Vidović toponime dijeli na: 1) one motivirane geomorfološkim odlikama zemljopisnoga objekta, 2) one nastale prema drugim toponimima, 3) one motivirane ljudskom djelatnošću, 4) one antroponomnoga postanja, 5) one etničkoga ili etnonimnoga postanja te 6) one nejasna postanja ili motivacije. Svaka od tih skupina preciznije je podijeljena na manje podskupine, u kojima su toponimi abecedno poredani te označeni kraticom imena mjesta u kojemu su prikupljeni. Iza takvih abecednih popisa autor donosi i onomastički osvrt ili komentar, u kojemu analizira broj i učestalost određenih motivacija, različite zanimljive odraze, zastupljenost u određenome sloju onimije (prema tipu referenta), odnose između toponima (ako postoje), toponime smješta u povijesni, kulturni i zemljopisni kontekst i sl. Ukupno su obrađena 2832 toponimska lika, a broj objekata koje oni označuju nekoliko je puta veći. S time u vezi posebno je zanimljivo istaknuti autorovo opažanje o manjoj gustoći toponima u dalmatinskome dijelu Zažablja nego u hercegovačkome, što je posljedica preseljenja stanovništva iz nekad gusto naselje-

nih zaselaka u novija naselja na obodu Neretvanske doline te prestanka bavljenja stočarstvom. Šteta je što prikupljeni toponimi nisu prikazani na zemljovidima, kako bi se ta usporedba mogla doživjeti i vizualno, kao i što građa najprije nije klasificirana s obzirom na tip imenovanoga objekta (kako bi čitatelj imao zaseban uvid u hidronimiju, oronimiju, hilonimiju, zemljišna imena i sl. te tako cjelokupnu toponimiju doživio kao odraz reljefne raznolikosti Zažablja).

U četvrtome potpoglavlju, kako navodi autor, donesena je tvorbena klasifikacija toponima, no s obzirom na to da ih primarno, najopćenitije, dijeli na jednorječne i višerječne, preciznije bi bilo, po mojemu mišljenju, odvojiti tvorbenu analizu jednorječnih toponima od strukturne analize onih višerječnih. Unutar tih dviju skupina moguće ih je preciznije grupirati, na što u uvodnome dijelu potpoglavlja upućuje autor. Ondje predstavljene i objašnjene obrasce autor primjenjuje i u središnjemu dijelu potpoglavlja, gdje je građa u predstavljenim skupinama abecedno popisana. Jednorječni toponimi dijele se na: a) one nastale toponimizacijom bez ikakve dopune, b) one nastale afiksalsnom tvorbom (prefiksalsnom, sufiksalsnom i prefiksalsno-sufiksalsnom tvorbom), c) složene toponime (toponimijske sraslice, toponimijske složenice i toponimijske polusloženice) i d) one nastale od dvorječnih toponima, tj. univerbizacijom. Višerječni toponimi dijele se na dvorječne i višerječne toponimijske sintagme, a njihove potpodjele ovise o tome kojoj vrsti riječi pripadaju članovi toponimijske sintagme, odnosno kojemu tipu sintaktičke dopune pripada razlikovni član višerječne toponimijske sintagme. Radi ilustracije, nekoliko primjera izdvajamo u sljedeću tablicu.

jednorječni toponimi		
nastali toponimizacijom bez ikakve dopune		
nastali afiksalsnom tvorbom	prefiksalsnom tvorbom	<i>Međuglavica, Podoskoruša, Predvrnac, Zacrkvina</i> itd.
	sufiksalsnom tvorbom	<i>Bobinje, Bogdanica, Crnulja, Dobrane, Dubrovnik, Gleđevac, Kosec, Kupinovača, Lazinak, Međica, Nerezine, Selište, Smokovica</i> itd.
	prefiksalsno-sufiksalsnom tvorbom	<i>Međubrđe, Pogorac, Podbrežnice, Pripećak, Razdolje, Zagorje</i> itd.
složeni toponimi	toponimijske sraslice	<i>Carigrad</i>
	toponimijske složenice	<i>Bjelolazine, Trovrata</i>
	toponimijske polusloženice	<i>Kljen-glavica, Oplet-ulica, Volić-osoje</i> itd.
nastali od dvorječnih toponima (univerbizacijom)		
višerječni toponimi		
dvorječne toponimijske sintagme		
višerječne toponimijske sintagme		

Uza svaku skupinu iznesena su i važna opažanja i osvrti. Tako autor, ističući na kakav se tip osnove mogu dodati te značenja svakoga pojedinog prefiksa i sufiksa, podsjeća da prefiksi određuju prostorni odnos jednoga objekta prema drugome, a sufiksima se referent diferencira od ostalih zemljopisnih objekata čija imena imaju zajednički leksički morfem označujući augmentativnost, deminutivnost, posvojnost i zbirnost. Važno je istaknuti da su složeni toponimi mnogobrojniji u anojkonimiji nego u ojkonimiji jer imaju izraženiju ulogu orijentacije u prostoru, kao i da je značajka višerječnih toponima ograničenost na manju skupinu korisnika te, posljedično, nestalnost i podložnost nestajanju.

Peto potpoglavlje naslovljeno je *Jezično raslojavanje toponima*. U zažapskoj toponimiji potvrđeni su tragovi predrimskoga, rimskoga i romanskoga supstrata. Dok je predrimski (ilirski) sloj (npr. u toponimima motiviranim nazivima *bunja*, *krš*, *ripa*) specifičan za oronimiju, romanski (dalmatski) nalazimo u zemljopisnome, gospodarskome i fitonimnome nazivlju (npr. u toponimima *Čatrnja*, *Maljva*, *Ploča*, *Polača*, *Spile* itd.). Mlađemu romanskom (mletačkom adstratnom) sloju pripadaju kulturno-povijesni i obalni toponimi te gospodarski toponimi povezani s pomorstvom (npr. *Džardin*, *Krtolište*, *Senjal*, *Školj*), a vlaškomu gospodarski toponimi povezani sa stočarskim nazivljem, poput *Prlo* i *Razbojne*. Autor ističe i neke hrvatske nazive koji se odražavaju u toponimiji, a današnjemu su stanovništvu na tome području neprozirni (npr. *čret*, *prijespa*, *gozd*, *nerez* itd.). Posebna je pozornost posvećena turskomu adstratnom sloju, koji je dobro zastupljen u kulturno-povijesnim i gospodarskim toponimima (npr. *Bašča*, *Bunar*, *Mala*, *Kondžilo*, *Ćulum*, *Harem*), a potvrđen je i u toponimijskim metaforama te u zemljopisnome nazivlju i sl., i to posebno u hercegovačkome dijelu Zažablja. Iako su malobrojniji, autor ne zanemaruje toponime motivirane riječima njemačkoga i mađarskoga podrijetla.

Posljednji, treći dio ove knjige čine tri poglavlja: *Zaključak*, *Prilozi* te *Literatura* koja sadržava više od 250 bibliografskih jedinica.

Zaključak se proteže na tri stranice te obuhvaća najvažnije pojedinosti iz svakoga poglavlja, zbog čega čitatelju može poslužiti kao podsjetnik ili sažetak, a autoru omogućuje potvrđivanje pretpostavke o visokoj korelaciji starih, konzervativnih jezičnih (dakle, i onimijskih) značajki i rubnoga, perifernoga prostora. Obrada onimije toga područja doprinijela je upotpunjivanju hrvatskoga onimij-skog mozaika.

Pod zajedničkim nazivnikom *Prilozi* obuhvaćena su četiri priloga: dva vezana uz antroponimiju i dva vezana uz toponimiju. Prvi prilog čini *Mali povijesni rječnik osobnih imena u Zažablju od 12. stoljeća do 1500.* (317–326), u kojemu su abecedno popisana osobna imena te je uz njih naveden tvorbeni izvod i godina spomena [Belislav (1393.) < *bel* 'bijel' + *slava*; Božetko (1475.) < *Bož-* + *-et-* + *-ko* < *Božidar* itd.]. Drugi je prilog *Popis zažapskih prezimena s godinom prve po-*

tvrde te s podatkom o promjeni prezimena (327–330), a podatci koje sugerira naslov prikazani su ovako: [Vúlić (1714.; prije Milanović); Tãpalović (1855.; prije Krmek) itd.]. *Popis zažapskih ojkonima* (331–333) naslov je trećega priloga, u kojemu su svi ojkonimi potvrđeni na terenu doneseni transkribirani, a oni povijesni označeni zvjezdicom. Među prilogima najopsežniji je *Popis zažapskih toponima* (334–378), u kojemu su uz akcentuirane likove toponimâ u zgradama navedene i kratice imena mjesta kojima administrativno pripadaju. Navedeni prilozi, baš kao i knjiga u cjelini, izrazito su bogato vrelo zanimljivih onimâ. Komprimirati ih u nekoliko riječi ovoga prikaza težak je zadatak jer šteta bi bila zanemariti tolike važne detalje.

Na samome kraju, zaokružujući i uokvirujući ovaj prikaz, vraćam se na detalj koji obično prvi promatramo – naslov, te se pitam: »Što je *Zažapska onomastika*?« Prelistavajući knjigu, prisjećam se onomastičke terminologije: ukupnost onimâ raspoređenih prema određenim kriterijima (primjerice, geografskome području) nazivamo *onimijom*, a znanost koja onimiju proučava *onomastikom*. Imajući to na umu, dopuštam si ovu knjigu shvatiti kao posebnu znanost, znanost *à la Zažablje*. Opravdano je to stoga što autor u njoj ne prezentira samo onimijsku građu, nego i vlastiti pristup njezinoj obradi, čime postaje poticaj i model za druga istraživanja. Čestitajući autoru, veselim se nekoj budućoj monografiji u kojoj će možda obraditi onimijske kategorije koje u ovoj knjizi nije uzeo u obzir (npr. zoonimiju, krematonimiju, osobne nadimke kao dio antroponimije i sl.) i koje će doprinijeti prepoznatljivosti *zažapske, vidovićevske onomastike*.

Joža Horvat

Toponimija kornatskog otočja

V. Skračić (ur.), Zadar: Centar za jadranska onomastička istraživanja
Sveučilišta u Zadru, 2013., 592 str.

Suradnici: Slobodan Čače, Tomislav Fabijanić, Josip Faričić, Ante
Jurić, Kristijan Juran, Orsat Ligorio, Damir Magaš, Irena Radić
Rossi, Vladimir Skračić, Sofija Sorić, Nataša Šprljan i Nikola Vuletić

Od Kurbe do Poštenice

Godine sam 2006. u Korčuli prvi put sudjelovao na Skokovim etimološko-onomastičkim susretima. Riječ je o nesvakidašnjemu znanstvenom skupu stoga što su etimolozi i onomastičari u Hrvatskoj i okružju rijetke biljke. U nekoliko desetaka kvadrata tako se zajedno nađu *nestori* i potpuni početnici te se tako i meni dogodilo da sam imao prigodu sjediti za stolom (pa čak i ugodno čavrljati) s vrhunskim znanstvenicima poput nažalost pokojnih akademika Petra Šimunovića i Vojmira Vinje te slušati dosjetljive *filipike* Gorana Filipija koji se žalio da se nazivoslovne rasprave nisu pomaknule ni za milimetar otkad on u njima sudjeluje. Etimologija i onomastika poprilično su (hvala Bogu) tradicionalne jezikoslovne grane te je možda upravo zbog toga uloga Skokovih etimološko-onomastičkih susreta iznimna jer usmenu razmjenu podataka i danas (poglavito stoga što živimo u vremenu nepodnošljive lakoće nečitanja) teško išta može zamijeniti. U hotelu u kojemu sam bio smješten za cimera sam dobio znanstvenoga novaka i vršnjaka iz Centra za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru Nikolu Vuletića, a kako Dalmatinci po prirodi nemaju pretjeranih poteškoća s upoznavanjem, s Nikolom sam i ostalim djelatnicima Centra veoma lako uspostavio odnos povezan s, da se tako izrazim, izvanjezičnim djelatnostima bez kojih se (ponovno hvala Bogu) ne mogu zamisliti ni znanstveni skupovi. Nakon četiri se godine u Gospiću priča nastavila kao i da nije prekinuta s tim da smo, barem mi s juga, skupno *grintali* na maglu i studen. Prošle se jeseni karavana preselila u Zadar te se moja zavist (stečena još tijekom zajedničkih istraživanja u zadarskome zaleđu i na Pagu te druženjima u negdašnjemu dalmatinskom središtu) prema djelatnicima Centra povećala jer ni istinski kontinentalac ne može biti ravnodušan prema pogledu na more koji se pruža s balkona i prozora dvorana na Filozofskome fakultetu u Zadru, a i način i strast s kojom se raspravlja o jezičnim problemima (a najčešće sam uz Nikolu slušao Antu Jurića) zna mi počesto nedostajati na hladnome sjeveru jer ipak sam po podrijetlu najjužniji hrvatski onomastičar.

Dakako da biste mi mogli zamjeriti na uvodu koji je pomalo osoban, no nemoguće je neosobno vrednovati rad Centra za jadranska onomastička istraživanja, poglavito ako ste njegove djelatnike imali prigodu vidjeti na djelu ili ako ste prelistali ijednu od šest objavljenih toponomastičkih monografija u biblioteci *Onomastica Adriatica* utemeljenih ponajprije na terenskim i arhivskim onomastičkim (ponajvećma toponomastičkim, ali ne isključivo), ali i zemljopisnim i povijesnim podacima te podacima iz povijesti umjetnosti. Počelo je 2006. s monografijom o Pašmanu, 2007. obrađen je Ugljan, 2009. Vrgada, 2010. Murter, 2011. Pag, a 2013. priča se vratila na svojevrsan početak – na Kornate. Upravo su, naime, Skračićevi toponomastički radovi utemeljeni na terenskim istraživanjima otoka zadarskoga i šibenskoga područja, koje je počeo objavljivati 1980-ih, postali svojevrsnim metodološkim temeljcem pravca koji bismo s pravom mogli nazvati (da ostanemo u tradicijskome duhu) „zadarskom (top)onomastičkom školom“ iako se već na početnim stranicama monografije koju ću nastojati prikazati – *Toponimije kornatskog otočja* – spomenuti rodonačelnik te škole pomalo ograđuje i ispričava zbog mogućih propusta i nesustavnosti, pa čak i vlastiti rad iz 1987. ocjenjuje „nedovoljnim za cjelovitost spoznaja o kornatskoj toponimiji“. Tko, međutim, može i zamjeriti kakav manji propust kad u šest monografija objavite 2517 stranica na kojima se s različitih gledišta toponomastički opisuje prostran otočki krajobraz? Skromnost i sumnja u korisnost vlastita rada odlika su onih koji se istinski udubljuju u znanost, što je razvidno i na primjeru ove monografije. Osim toga, u posljednje je dvije monografije (one o Pagu i Kornatima) otvoren prostor i „zagrebačkoj (top)onomastičkoj školi“ čiji je rodonačelnik također otočanin – Petar Šimunović – te su u njima objavljeni i radovi u kojima je provedena tradicionalna motivacijska razredba toponima. Danas je sasvim razvidno da se „murterski“ i „brački“ pristup ne poništavaju, nego nadopunjuju, za što je uz Vladimira Skračića jamačno zaslužna i Dunja Brozović Rončević, koja je nekoć bila poveznicom između Odjela za onomastiku i etimologiju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje te Centra za jadranska onomastička istraživanja kojemu je odnedavno na čelu.

Osim po sustavnoj obradi zadarskih i šibenskih otoka, Centar za jadranska onomastička istraživanja poznat je i po odstupanju od hrvatske pravopisne norme u pisanju toponima, o čemu Vladimir Skračić piše na prvim stranicama monografije, u svojevrsnome proslavu pod naslovom *Toponimi – zadnja crta obrane kurnatskog identiteta* (1–3) kojemu prethodi *Kurnaska krunica*. Njegovi se zaposlenici, naime, zalažu za dosljedno pisanje velikim slovom svih riječi u višerječnim toponimima, što je bilo propisano samo u dvama izdanjima Boranićeva pravopisa (1930. i 1941.), u *Pravopisu hrvatskog jezika* Petra Tutavca Bilića (1971.) te u *Pravopisnome uputstvu* iz 1929., a za takvo se pisanje zalaže i Siniša Vuković. Dakako da se kao kroatist s time ne slažem jer problematizirati nešto što svi suvremeni pravopisi (pa i mediji koji i nisu pretjerano skloni normi i normativcima) isto-

vjetno rješavaju može samo dodatno potkopati ugled struke. Uostalom, hrvatski je ipak jezik s višestoljetnom tradicijom, a ne jezik koji tek treba učiniti standardnim te općeprihvaćena rješenja nije potrebno preispitivati jer je prijepora sasvim dovoljno. To je ipak manje važno za ovu priču jer Skračić na uvodnim stranicama ujedno naznačuje i problem oblikovanja imena u „duhu standardnog jezika“ na naglasnoj, fonološkoj i morfološkoj razini davši još jedan prilog raspravi o tome treba li u općoj uporabi dati prednost mjesnomu ili standardnojezičnomu liku, dakle temi koja je još u previranju. Kako je nemoguće razriješiti raspravu koja traje desetljećima, istaknuo bih tek kako određen stupanj standardizacije provode i zagovornici mjesnih likova jer je glasovni sustav mnogih govora (poglavito kajkavskih i čakavskih, ali i nekih štokavskih) bogatiji od standardnojezičnoga (jer ako bismo ustrajali u potpuno preciznome bilježenju mjesnih likova morali bismo se služiti međunarodnom fonetskom transkripcijom, tzv. IPA-om, a od govornika je hrvatskoga jezika teško očekivati da će zapamtiti mjesno ime za svako od 6000 službenih naselja od kojih svako ima mjesne etnike i ktetike) i kojim se čak i u, nazovimo to tako, „poludijalektnome“ liku bilježe. Kad su u pitanju srednjodalmatinski otoci poput Brača, pomalo je već „standardizirano“ da se ojkonimi (npr. *Pražnica*), poznatiji anojkonimi (npr. *Vidova gora*, *Zlatni rat*) i hodonimi koji ne sadržavaju mjesne antroponime i toponime (npr. *Težačka kala*) zapisuju standardnojezično (a ne, primjerice, *Prožnica/Proznica*, *Vidovo gora*, *Zlotni rot* ili *Težoško kala*), a hodonimi imenovani prema mjesnim toponimima (npr. *Botak*) i većina anojkonima (npr. *Vronji ried*) u dijalektu (a ne standardnojezično, npr. *Batak*, *Vranji red*) te stoga Vladimir Skračić s pravom ističe potrebu za usustavljanjem bilježenja toponimskih likova. Pitanje se možda čini nevažnim, no kad se nađete u povjerenstvu koje donosi odluke o imenovanju ulica u naselju čiji mjesni govor znatno odstupa od standarda, morate odabrati neko rješenje. S druge se strane postavlja pitanje vrijede li ista pravila za toponime i antroponime jer dok bi se još tkogod možda i odvažio *Pražnica* zapisati kao *Prožnica* ili *Proznica*, teško da bi u istome naselju koji *Ivan* službeno postao *Ivon* iako se dijalektni likovi *Prožnica* i *Ivon* svakodnevno rabe. I tu postoje određena pravila tako da Bračanin nikad neće prezime *Špacal* zapisati onako kako ga izgovara (*Špacjal*), ali se obiteljski nadimci, poglavito u novije vrijeme, kad su osim u matičnim knjigama vidljivi i na reklamama, često pišu prema izvornome izgovoru (npr. *Meštronte*, a ne *Meštreante*). Iz navedenoga je sasvim razvidno da hrvatski otočni prostor nije izazovan samo za dijalektologe i onomastičare, nego i za standardologe jer bismo osim proučavanja stranih jezičnih natruha trebali bolje poznavati i stanje u hrvatskim nestandardnim idiomima. U uvodnim napomenama Skračić otvara još jedno važno pitanje koje je poprilično zanemareno – seobe morem. O migracijama uvjetovanim stočarskim kretanjima i ratovima ponešto znamo, no migracije su nam rибара i pomoraca razmjerno slabo poznate iako gotovo da nema hrvatskoga oto-

ka na koji se nije doselila, primjerice, neka bokeljska obitelj, tijekom posljednjih Skokovih susreta slušao sam o razmjerno čestim i obilnim migracijama iz Bergama, a proučavajući obiteljske nadimke na Visu naišao sam na neke koji bi mogli biti selilačkim spomenicima kao što je *Sardinjež*.

Prva cjelina monografije *Toponimija kornatskog otočja* nosi naslov *Onomastički ambijent kornatskog otočja* (5–171). U prvome prilogu u njoj, *Kurnatari u Kornatima* (7–18), Vladimir Skračić nastoji odgonetnuti zašto na Kornatima nije bilo stalnih stanovnika te objasniti odnos čovjeka i prirode na tome po mnogočemu osobitome otočju. Damir Magaš pak u radu *Zemljopisna obilježja kornatskih otoka u funkciji upoznavanja njihove toponimije* (19–65), između ostaloga, iznosi iscrpne podatke o temperaturi, količini padalina te čestoti i vrsti vjetrova koji pušu na obrađenome području, a za njim slijedi rad *Arheološka baština Kornata* (67–98) Irene Radić Rossi i Tomislava Fabijanića. Povjesničar Kristijan Juran u radu *Kornati od 14. do 19. stoljeća* (99–157) bilježi imena i prezimena posjednika na Kornatima, među kojima je bilo Bokelja (poput braće Radomira i Luke Miloševića iz Dobrote koji su se bavili prodajom sira), ali i nositelja „endemskih“ prezimena kao što je Mrdešić (usp. prezime Mardešić u Komiži) i Putniković (usp. antroponim i ojkonom Putniković na Pelješcu) koji bi mogli upućivati na migracije morem. Juran navodi i kako su različiti kornatski otoci bili simbolom za određene gospodarske djelatnosti. Tako se Piškera povezuje s ribarstvom, Levrnaka i Sit sa stočarstvom i proizvodnjom vapna, a Lavsa s vinogradarstvom. Iz rada Sofije Sorić *Ribarsko naselje Piškera u prošlosti* (159–169) ističem podatak kako se na otočiću *Jadra* (na kojemu se nalazilo naselje Piškera) kri-la nezanemariva količina vrela pitke vode.

Središnji dio monografije nosi naslov *Toponimija kornatskog otočja* (171–571). Ta se cjelina člani na četiri podcjeline. Prvu od njih tvori rad autora Vladimira Skračića (173–188) pod naslovom *Metodologija istraživanja* u kojemu se opisuju susreti s ispitanicima, način na koji se izrađuju zemljovid i kazala te bilježe povijesni toponimi, a meni je kao toponomastičaru osobito zanimljiv glosar u kojemu se motivacijski dijele apelativi koji su se odrazili u kornatskoj toponimiji. Navest ću nekoliko primjera. Zabilježeni su apelativi kao što su *čelina* ‘odsječeni vrh’, *gomila* ‘hrpa ozidana ili nabacana kamenja’, *kona* 1) ‘uleknuće između dva vrha ili neka druga dva povišena dijela kopna’; 2) ‘morski prolaz između dva velika ili dva niza otoka; prolaz između samo dva otoka nije *kona* nego tražet’ (usp. *kanal*); *oštrina* (kamenito u moru; usp. apelativ *oštrac* u oronimiji u Zažablju) ili *staza* ‘litica’ koji su u istovjetnome ili bliskome značenju zabilježeni i na kopnu. Prostorno su ograničeniji odrazi apelativa *Lonča* ‘mali izduženi poluotok koji je uleknućem (prisligom) spojen s kopnom’ (usp. toponim *Londža* u Boljunima kod Stoca – riječ je o vrhu brda koji izgleda poput koplja) ili *sakatur* ‘mjesto za saginjanje ovaca na malim otocima bez stana’, *more* ‘dio uvale u kojem su kuće’ (an-

tonim *poje*). Zanimljiva je i motivacija metafore *konj* ‘strmi rt koji se obrušava u more’. Skračić navodi i nazive vjetrova (*hurijan* ‘blagi i vrući ljetni vjetar iz jugozapadnog kvadranta’), mjesta koja obiluju ribom (*kažun* ‘mjesto pod morem, uz obalu, gdje u jatima žive neke vrste riba, najčešće sape’), nazive koji se odnose na način lova ribe (*ludar* ‘način lova ribe plašenjem’) itd. U toponimiji i mnogi pridjevi poprimaju posebna značenja te tako pridjev *tanak* znači ‘nizak’.

Druga podcjelina nosi naslov *Suvremena građa*. U prvome članku iz toga niza Ante Jurić i Vladimir Skračić sastavili su *Korpus suvremenih toponima* (191–260) u kojemu je svakomu toponimu pridružen sektor i broj (s pomoću kojega je toponim moguće pronaći na toponomastičkim zemljovidima) te opis referenta, Kristijan Juran u radu *Toponomastičke karte* (261–271) toponime ucrtava na zemljovide, a na koncu je navedene podcjelina objavljeno i *Abecedno kazalo suvremenih toponima* (273–309).

Slijedi zatim podcjelina *Povijesna građa* (311–437). Kristijan Juran u članku *Kornatska toponimija u arhivskim spisima* (313–339) iznosi povijesne toponime zabilježene u mnogobrojnim povijesnim vrelima u rasponu od 1317. do 1820., a Josip Faričić u članku *Geografska imena Kornata na starim kartama* (341–437) opisuje povijesne toponime na zemljovidima u rasponu od 1290. do 1815. te uz njih navodi suvremeni toponimski lik i opis zemljopisnoga objekta.

Podcjelina *Jezična analiza* (439–571) obuhvaća četiri rada. U radu je *Napomene o Kornatima i susjednim otocima u antičkim izvorima* (441–446) Slobodan Čače utvrdio kako nema pouzdana spomena Kornata u dosad dostupnim antičkim vrelima, no ostavlja mogućnost da su možda zabilježeni u Anonima Ravnjanina. Kristijan Juran u radu *Otok s četiri imena – Kornat u ispravama srednjeg i novog vijeka* (447–457) iscrpno navodi potvrde četiriju imena koja je nosio otok Kornat. Od 1354. Kornat se tako nazivao Otokom Svete Marije (*Insula Sancte Marie* ili, kako je zabilježeno 1455., *Stomorin otoh*) po crkvi u Taracu. Krajem 15. stoljeća pojavljuje se ime *Insula Sancte Marie della Torreta*, a u 16. stoljeću isključivo *Toreta*. Pritom je važno pripomenuti kako se toponimi *Turita* 1463. odnosio isključivo na Zmorašnji Kornat, od kraja 15. stoljeća i u 16. stoljeću na čitav otok, a u 17. stoljeću ponovno na Zmorašnji Kornat. Koncem 18. stoljeća ime je *Toreta* već povijesno o čemu svjedoči zapis iz 1798. *pascoletto dello scoglio dell’Incoronata detto antiquo Torreta*. Različiti su pak likovi koji upućuju na današnje ime Kornat zabilježeni od 1290. (*Encorona*) Ime se *Incoronata* prvotno vjerojatno odnosilo na južni ulaz u otočje, a sredinom se 17. stoljeća ime Kornati (*Insulis Coronate*), ponajprije iz Murtera i Betine, proširilo na čitavo otočje. Stanovnici su pak Zlarina, Prvića i Žirja u 18. stoljeću čitav otok nazivali *Opatom*. Prvotno se ime *Opat* odnosilo na južni ulaz u Kornate. Važno je napomenuti da su imena *Otok Svete Marije* i *Toreta* bila povezana sa zadarskom administracijom, a imena *Kornati* i *Opat* rabili su pomorci i ribari. Orsat Ligorio i Nikola Vuletić,

usudio bih se reći ponajbolji hrvatski poredbeni romanisti ne samo mlađega naraštaja, u članku *Dopune Skokovim kornatskim etimologijama: toponimi pred-slavenskoga i dalmatoromanskoga podrijetla* (459–487) obzirno i argumentirano novim podacima i znanstvenim dosezima dopunjuju Skokove osvrtne na najstariji kornatski jezični sloj. Iznimno je korisno i njihovo tumačenje odrednice *dalmatoromanski* (odnosi se samo na toponime koji su u hrvatskome posve neprozirni, dok odrazi nekih apelativa, kao što je *puč*, u toponimiji već pripadaju temeljnom hrvatskom jezičnom sloju) jer mnogi onomastičari neromanisti (da se odmah i osobno pospem pepelom) nerijetko olako pojedine hrvatske toponime (koji jesu imenovani po hrvatskim apelativima dalmatoromanskoga postanja, ali su hrvatski toponimi) svrstavaju među dalmatoromanske. Ante Jurić u radu *Glasovna i naglasna obilježja kornatske toponimije* (489–509) pozabavio se utjecajem murterskih govora i govora najvećega dugootočkog naselja Sali na kornatsku toponimiju. U članku je *Tko je i kako imenovao u Kornatima* (511–548) Vladimir Skračić iznio podatak kako je na otočju „najviše nerazumljivih geografskih imena“ iako je na njima čak 79% hrvatskih imena. Autor ističe i višeimenost kao jednu od značajka obalne i otočke toponimije, s tim da bih dometnuo kako sam pojavu višeimenosti uočio čak i u ojkonimiji Neretvanske krajine, poglavito u zaobalnim naseljima koja nemaju status službenoga naselja. Skračić je utvrdio i da su mnogi toponimi istozvučni. Ujedno je zaključio kako je većina toponima nastala prije povijesno opisanoga dolaska na Kornate te da je u imenovanju znatniji murterski od saljskoga utjecaja. Zaključni je rad cjeline *Jezična analiza*, koji nosi naslov *Semantičko-motivacijska klasifikacija kornatskih toponima* (549–571), napisala Nataša Šprljan.

Dođosmo tako na sam početak naše priče čiji bi naslov trebao biti *natan-taj* ili *ucaj* (engleski *teaser*) koji bi vas trebao nagnati da zavirite ne samo u monografiju *Toponimija kornatskog otočja* nego da krenete od samih početaka, da spoznate zašto se jedan kornatski otok koji se naziva Kurbom u jednome razdoblju prozvao Poštenicom. Možda ćete, ako krenete od početaka, spoznati i zašto ova knjiga počinje *Kurnaskom krunicom* te shvatiti da znanost nije puko popisivanje građe i nabranje činjenica, nego i da je za istinski znanstveni rad uz posjedovanje širokih obzora, uvažavanje pristupa s kojima se osobno i ne morate slagati, skromnost i vječitu sumnju nužna i strast. Svim navedenim značajkama ova knjiga obiluje, a kako se sjaj epohe u kojoj živimo odražava u ambalaži, mlakosti (da ne rečem *netalasanju*) i zaobilaženju važnih tema, meni je kao tradicionalistu i južnjaku ona istinsko osvježenje, a strast će, koja ne prodire samo između redaka, oćutjeti i oni koji se onomastikom ne bave.

Domagoj Vidović

VIII. Skokovi etimološko-onomastički susreti

Sveučilište u Zadru, 23. – 25. listopada 2014.

Nakon uspješnoga skupa u Gospiću prije četiri godine, Skokovi su se etimološko-onomastički susreti vratili u Zadar. U jednoj od najljepših sveučilišnih dvorana, Svečanoj dvorani Sveučilišta u Zadru, od 23. do 25. listopada 2014. godine održan je međunarodni znanstveni skup VIII. Skokovi etimološko-onomastički susreti. Skup su organizirali Razred za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te Centar za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru. Centar je tom prilikom obilježio i svojih deset godina postojanja. Ovi su se Skokovi susreti održali bez jednoga od najvećih hrvatskih onomastičara, nedavno preminuloga akademika Petra Šimunovića.

Skup je otvoren pozdravnim riječima prorektora Sveučilišta u Zadru dr. sc. Josipa Faričića, akademika Ranka Matasovića i voditeljice Centra za jadranska onomastička istraživanja dr. sc. Dunje Brozović Rončević. Na skupu smo čuli tridesetak izlaganja raspoređenih u deset zasjedanja. Sudionici skupa većinom su došli iz različitih dijelova Hrvatske, a međunarodnu su značajku skupu dali onomastičari i etimolozi iz Austrije, Italije, Slovačke i Slovenije.

U onomastičkim izlaganjima prvoga dana prevladavale su teme vezane uz Zadar; obrađivali su se suvremeni i povijesni toponimi zadarske kopnene i otočne okolice, stari zadarski nadimci i literarni antroponimi. Osim zadarskoga prostora, onomastičke su teme obuhvatile i ostatak Hrvatske, od Đakova preko Međimurja i Prigorja do Vinodola, splitskoga Čiova i neretvanskoga područja.

Plenarno predavanje o etimologiji i generativnoj fonologiji održao je prof. Georg Holzer iz Beča i time ujedno slušače uveo u izlaganja posvećena etimološkim temama. Etimolozi su, među ostalim, izlagali o konjičkim i poljoprivrednim terminima te pretkršćanskim svetim formulama. Osim toga, jedno je cijelo zasjedanje bilo ispunjeno klasično-filološkim temama vezanim uz antičku antroponimiju i toponimiju.

Osim službenoga znanstvenog dijela, skup je imao i svima dragu društvenu sastavnicu – zajedničku večeru te obilazak kompleksa crkve sv. Donata sa stručnim voditeljem. I ove su Skokove etimološko-onomastičke susrete obilježila raznolika i zanimljiva izlaganja, poticajne rasprave te prijateljsko okruženje, pa sa zadovoljstvom očekujemo sljedeće, IX. Skokove etimološko-onomastičke susrete.

Dubravka Ivšić

